

Rudolf Michałek  
Czł. rzecz. PAN  
Katedra Inżynierii Rolniczej i Informatyki  
Akademia Rolnicza w Krakowie

## POWRÓT NA UNIWERSYTET

### Streszczenie

Zmieniona ustawa o szkolnictwie wyższym „Prawo o szkolnictwie wyższym” 2005, wprowadziła zmiany nazewnictwa uczelni wyższych w zależności od liczby uprawnień do nadawania stopni naukowych doktora. Spowodowało to ożywiony ruch w całym środowisku akademickim nad przekształceniem obecnych nazw uczelni na uniwersytety, będące w myśl Ustawy najwyższą formą organizacyjną wyższych uczelni. Dotyczy to także a może przede wszystkim uczelni rolniczych, z których większość wywodzi się właśnie z uniwersytetów.

**Słowa kluczowe:** nauka, uczelnia, uniwersytet, badania, kształcenie

### Postawienie problemu

Zadaniem szkół wyższych jest prowadzenie badań naukowych a przy wykorzystaniu wyników tych badań szkolenie studentów. Najstarszą w świecie formą wyższej uczelni jest uniwersytet. W pojęciu encyklopedycznym [Encyklopedia 1993] „uniwersytet to najstarszy i najbardziej powszechny typ wielowydziałowej uczelni wyższej zajmującej się prowadzeniem badań naukowych i kształceniem”. Znowelizowana w r. 2005 Ustawa o szkolnictwie wyższym pod nazwą „Prawo o szkolnictwie wyższym” z dnia 27 lipca 2005 r. [Ustawa, 2005] w artykule 3 porządkuje nazewnictwo szkół wyższych w zależności od posiadanych przez nie liczby uprawnień do przeprowadzania przewodów doktorskich. Innymi słowy nazwa i kategoria szkoły wyższej pozostaje w prostej relacji do poziomu naukowego, nie zaś zakresu i rozmiaru kształcenia.

W myśl postanowień Ustawy nazwa „uniwersytet” może być trzech kategorii:

- Uniwersytet – nazwa uczelni, której jednostki organizacyjne (wydziały) posiadają uprawnienia do nadawania stopni naukowych doktora co najmniej w dwunastu dyscyplinach naukowych. W dalszym wyjaśnieniu wymienia się obowiązujący zakres dyscyplin, w których nadawane są stopnie.

- „Uniwersytet techniczny” to uczelnia, której jednostki organizacyjne posiadają uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora w dwunastu dyscyplinach naukowych, w tym co najmniej osiem w dyscyplinach dziedziny nauk technicznych.
- „Uniwersytet uzupełniany przymiotnikami” to uczelnia, której jednostki organizacyjne posiadają uprawnienia do nadawania stopni doktora w co najmniej 6 dyscyplinach naukowych, w tym czterech w zakresie ich profilu.
- Z uwagi na zasadniczy cel tego opracowania wyjaśnienia jeszcze wymaga nazwa „akademia”. W myśl tej ustawy „akademia” oznacza nazwę uczelni, której jednostki organizacyjne posiadają uprawnienia do nadawania stopni naukowych doktora w co najmniej dwóch dyscyplinach naukowych. Postawione wymogi ustawowe akademiom są wyjątkowo niskie, co przy obecnym ich potencjale naukowym i posiadanych uprawnieniach zdecydowanie nie oddaje ich właściwej rangi. Stąd też w całym środowisku krajowym uczelni rolniczych trwa ożywiona dyskusja nad przekształceniem ich w uniwersytety z dodatkowym określeniem ich profilu. Właśnie przymiotnik określający profil tego uniwersytetu jest jednym z głównych nurtów toczącej się dyskusji.

### **Środowisko uczelni rolniczych i zakres posiadanych uprawnień**

Obecnie funkcjonujące uczelnie rolnicze zrodziły się w większości z uniwersytetów, poprzez oderwanie się wydziałów rolniczych i leśnych ze struktury organizacyjnej tychże uniwersytetów. Proces powyższy dokonał się w początkach lat 50-tych ubiegłego stulecia. Jako samodzielne uczelnie przyjęły nazwę: Wyższa Szkoła Rolnicza z podaniem siedziby. Stopniowo rozrastały się przede wszystkim poprzez stały rozwój badań naukowych jak i rozmiary kształcenia akademickiego. W początkach lat siedemdziesiątych XX wieku zmieniły nazwę na Akademie Rolnicze. Były już wówczas stosunkowo dużymi uczelniami o stanowczo przesadnie rozwiniętej liczbie wydziałów (większej aniżeli ich macierzyste uczelnie tj. uniwersytety). Aktualnie w całym środowisku naukowym toczy się dyskusja nad kolejnym przemianowaniem w przypadku uczelni rolniczych nad powrotem do nazwy uniwersytet, ale z zachowaniem dotychczasowej samodzielności. Krajowe środowisko uczelni rolniczych tworzą Akademie Rolnicze w: Krakowie, Lublinie, Poznaniu, Szczecinie i Wrocławiu, Akademia Techniczno-Rolnicza w Bydgoszczy oraz SGGW w Warszawie. Każda z tych uczelni prowadzi badania w szerokim zakresie nauk przyrodniczych a także w niektórych dyscyplinach nauk: biologicznych, chemicznych, ekonomicznych i technicznych. Zbliżony jest także zakres kształcenia studentów choć oferta w tym zakresie jest bogatsza, zarówno co do kierunków kształcenia jak i specjalności. W tab. 1 przedstawiono aktualnie posiadane uprawnienia uczelni rolniczych do nadawania stopni naukowych doktora i doktora habilitowanego w dziedzinie nauk rolniczych.

Tabela 1. Uprawnienia do nadawania stopni naukowych w uczelniach rolniczych w dziedzinie nauk rolniczych  
 Table 1. Qualifications to grant scientific degrees in agricultural schools in agricultural engineering discipline

Dziedzina i dyscyplina	Uczelnie rolnicze													
	AR Kraków		AR Lublin		AR Poznań		SGGW Warszawa		AR Szczecin		AR Wrocław		ATR Bydgoszcz	
	dr	dr hab.	dr	dr hab.	dr	dr hab.	dr	dr hab.	dr	dr hab.	dr	dr hab.	dr	dr hab.
Nauki Rolnicze														
Agronomia	tak	tak	tak	tak	tak	tak	tak	tak	tak	tak	tak	tak	tak	tak
Inżynieria Rolnicza	tak	tak	tak	tak		tak	tak	tak	tak		tak	tak		
Kształcenie Środowiska	tak	tak		tak	tak	tak	tak	tak	tak		tak	tak		
Ogrodnictwo	tak	tak	tak	tak	tak	tak	tak	tak	tak					
Rybnictwo									tak	tak				
Technologia Żywności	tak	tak	tak	tak	tak	tak	tak	tak	tak	tak	tak	tak		
Zootechnika	tak	tak	tak	tak	tak	tak	tak	tak	tak	tak	tak	tak	tak	tak
Razem	6	6	5	4	6	5	6	6	6	4	5	5	3	2

Spośród siedmiu dyscyplin naukowych w obrębie tej dziedziny nauk najczęściej uprawnień posiada AR w Szczecinie – we wszystkich dyscyplinach, ale tylko w czterech uprawnienia do nadawania stopni doktora habilitowanego. Na drugim miejscu są AR w Krakowie i SGGW w Warszawie z sześcioma uprawnieniami ale za to zarówno w odniesieniu do stopni doktorskich jak i habilitacyjnych. Najmniej uprawnień posiada ATR w Bydgoszczy; trzy doktorskie i dwa habilitacyjne. Wszystkie analizowane uczelnie rolnicze posiadają uprawnienia w dyscyplinach: agronomia i zootechnika, natomiast tylko jedna tj. AR w Szczecinie w zakresie rybactwa. W tab. 2 przedstawiono uprawnienia uczelni rolniczych w dyscyplinach należących do dziedzin nauk: biologicznych, chemicznych, ekonomicznych i technicznych. Najwięcej uprawnień w tych dziedzinach mają SGGW – cztery, wszystkie łącznie z habilitacjami oraz AR Wrocław, także cztery ale tylko jedno habilitacyjne.

Jest rzeczą dziwną, że pomimo przemianowań wielu tradycyjnych wydziałów uczelni rolniczych na biologiczno-rolnicze, lub biologii i hodowli zwierząt uprawnienia do nadawania stopni doktorskich w dziedzinie nauk biologicznych ma tylko AR Wrocław i to w dyscyplinie biotechnologia.

W tab. 3 zestawiono sumaryczne uprawnienia wszystkich uczelni rolniczych, zarówno w odniesieniu do stopni doktora jak i doktora habilitowanego. Z analizy tab. 3 wynika, że łącznie najczęściej uprawnień posiada SGGW w Warszawie – dziesięć i to zarówno do nadawania stopni doktorskich jak i habilitacyjnych. Na drugim miejscu jest AR Wrocław z dziewięcioma uprawnieniami doktorskimi ale tylko sześcioma habilitacyjnymi. Wg wymogów Ustawy warunkiem uzyskania nazwy „uniwersytet” jest posiadanie uprawnień do nadawania stopni doktorskich w co najmniej sześciu dyscyplinach naukowych. Jak widać z tab. 3, warunek ten spełniają wszystkie analizowane uczelnie, choć AR w Lublinie tylko na styku.

### **Jaki uniwersytet?**

Równoległe z dyskusją o przemianowaniu uczelni rolniczych z akademii na uniwersytety, rozważane są także warianty przymiotników określających ich profil. Jak widać żadna z siedmiu porównywanych uczelni rolniczych nie spełnia wymogów do przemianowania na uniwersytet bez przymiotnika. Najbliżej jest SGGW w Warszawie, ale brakuje jej dwóch uprawnień, nie spełnia też kryteriów dotyczących zakresu uprawnień. Z dotychczasowej dyskusji nad pełną nazwą rozważane są najczęściej trzy alternatywy: uniwersytet rolniczy, uniwersytet przyrodniczy i uniwersytet przyrodniczo – rolniczy. Zakres aktualnie posiadanych uprawnień wskazuje, że najbliższa jest nazwa uniwersytet rolniczy, gdyż właśnie w obrębie nauk rolniczych wszystkie uczelnie posiadają najczęściej uprawnień, od siedmiu w AR Szczecin do trzech w ATR w Bydgoszczy.



Tabela 3. Łączne uprawnienia uczelni rolniczych do nadawania stopni naukowych  
Table 3. Total qualifications of agricultural schools to grant scientific degrees

Nazwa Uczelni	Uprawnienia do nadania	
	Stopnia doktora	Stopnia dr hab.
Akademia Rolnicza w Krakowie	7	7
Akademia Rolnicza w Lublinie	6	5
Akademia Rolnicza w Poznaniu	8	7
SGGW w Warszawie	10	10
Akademia Rolnicza w Szczecinie	8	4
Akademia Rolnicza we Wrocławiu	9	6
Akademia Techniczno-Rolnicza w Bydgoszczy	7	3

Gdyby do tego dodać uprawnienia w dziedzinach nauk leśnych i weterynaryjnych, które dotąd zawsze były w uczelniach rolniczych, to przymiotnik rolniczy wydaje się być najbardziej przekonującym. W dyskusji nad nową nazwą uczelni rolniczych, poza względami formalnymi naznaczonymi w zmienionej Ustawie, istotną rolę odgrywają względy promocyjne, skierowane do kandydatów na studia. W obliczu zbliżającego się niżu demograficznego, wszystkie uczelnie zabiegać będą o pozyskanie największej liczby kandydatów na studia oferując im szeroki profil kształcenia, znacznie wychodzący poza zakres rolniczy. Takie podejście wydaje się być logicznym z uwzględnieniem jednak faktu rzetelnej informacji dla przyszłych studentów. Dobrze kształcić na poziomie akademickim mogą tylko wybitni specjaliści, łączący działalność dydaktyczną z rozwijaną pracą badawczą w zakresie tych samych specjalności. Ponadto należy także uwzględnić w toczącej się dyskusji międzynarodowy charakter współczesnej nauki i techniki, co nakazuje uwzględnić w przyjmowaniu nazwy uczelni aktualne kierunki przemian nie tylko w Unii Europejskiej ale w całym świecie.

### Podsumowanie i wnioski

Przedstawione w pracy rozważania o kierunkach przemian w zakresie nazewnictwa uczelni, z uwzględnieniem przede wszystkim akademii rolniczych stanowi pewien wkład w poszerzenie toczącej się dyskusji nad tym zagadnieniem. Wg Ustawy, głównym miernikiem merytorycznym decydującym o przyszłej nazwie jest ilość i zakres posiadanych uprawnień do nadawania stopni naukowych doktora. Takie podejście wydaje się być jednak zbyt uproszczone. Po pierwsze

o poziomie i autorytecie uczelni decydują nie tylko uprawnienia doktorskie ale przede wszystkim habilitacyjne, które zbiegają się z wysuwaniem kandydatów do tytułu naukowego profesora a poza tym dają prawdziwie akademicki charakter wydziałom. Ponadto, w toczącej się dyskusji nad określeniem zakresu i liczby dyscyplin naukowych w obrębie poszczególnych dziedzin, panowało przekonanie, że należy ograniczyć ich liczbę, poszerzając zakres. Niektóre dziedziny, w ogóle nie mają wyodrębnionych dyscyplin np. wojskowe, w takich sytuacjach dochodzenie do uniwersytetu będzie trudne i długotrwałe.

Nauki rolnicze, zachowały siedem dotychczasowych dyscyplin a więc są w korzystnej sytuacji choć niektórzy [Haman 2002] i ja osobiście wypowiedziałem się wielokrotnie za zmniejszeniem ich do czterech [Michałek 2004]. Mimo zaistniałej sytuacji w dalszym ciągu podtrzymuję swoje stanowisko w tej sprawie. Uznaję jednak, że zmiana nazwy z akademii na uniwersytet jest w pełni uzasadniona a dodanie przymiotnika rolniczy nie przyniesie nam ujemy ale doda skromności.

### **Bibliografia**

Haman J. 2002. W stronę bioinżynierii. Inżynieria Rolnicza 5(38). Kraków.

Haman J., Michałek R. 2003. Quo venis quo vadis inżynierio rolnicza? Inżynieria Rolnicza 9(51) Kraków.

Michałek R. 2004. Miejsce agroinżynierii w modyfikowanej strukturze nauki. Inżynieria Rolnicza 3(58). Kraków.

Popularna Encyklopedia Powszechna. 1994. Kraków.

Ustawa „Prawo o szkolnictwie wyższym”, 2005.

*Rudolf Michalek*

## **GOING BACK TO THE UNIVERSITY**

### **Summary**

The changed Higher Education Act introduced changes in nomenclature of the higher schools according to the number of qualifications to grant scientific doctor's degrees. This resulted in brisk activity in the whole academic circles to transform current names of the schools into universities, according to the Act being the highest organizational form of higher schools. This applies also or maybe first of all to agricultural schools, the majority of which originate from universities.

**Key words:** science, higher school, university, research, education